

RUSTILI MAKTABLARIDA DAVLAT TILING O'QITILISHI

*Eshmanova Sultonposhsha Zaribbayevna**Toshkent shahar Yashnobod tumani 307-DIU ta'lim maktabi O'zbek tili
o'qituvchisi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasidagi rus tili ta'lim tilida faoliyat yurituvchi umumta'lim maktablarida davlat tili — o'zbek tilini o'qitishning zamonaviy yondashuvlari, muammolari va ularni hal etish yo'llari tahlil qilinadi. Davlat tilining ijtimoiy-madaniy rolini oshirishda ta'lim muassasalari, xususan, rus tili maktablaridagi o'zbek tili darslarining o'rni va ahamiyati yoritiladi. Tadqiqotda interfaol metodlar, CLIL yondashuvi, lingvokulturologik yondashuvlar va raqamli texnologiyalar asosida dars samaradorligini oshirishga oid tajribalarga tayaniladi.

Kalit so'zlar: Davlat tili, rus tili maktablari, o'zbek tili ta'limi, interfaol metod, lingvistik kompetensiya, CLIL, integratsiya, kommunikativ yondashuv, o'zlashtirish samaradorligi.

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi va "Davlat tili haqida"gi qonun asosida o'zbek tili davlat tili sifatida jamiyatning barcha sohalarida, shu jumladan, ta'lim sohasida ham faol qo'llanishi belgilangan. Biroq respublika hududida faoliyat yuritayotgan rus tili ta'lim tilidagi maktablarda o'zbek tilini o'qitish jarayoni ba'zida murakkabliklarga duch kelmoqda. Ushbu maqolada aynan rus tili maktablarida davlat tilining o'qitilishiga oid didaktik, metodik va lingvistik muammolar, shuningdek, bu boradagi ilg'or tajribalar ko'rib chiqiladi.

O'zbekiston Respublikasida rus tili maktablarida davlat tili, ya'ni o'zbek tili o'qitilishi masalasi ta'lim tizimining muhim jihatlaridan biridir. Bu jarayon qonuniy asoslar, ta'lim siyosati, amaliy yondashuvlar va ijtimoiy-madaniy omillar asosida tashkil qilinadi. Quyida ushbu mavzu bo'yicha batafsil ma'lumot keltiraman.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 4-moddasiga ko'ra, o'zbek tili davlat tili sifatida belgilangan. Bu barcha ta'lim muassasalarida, shu jumladan rus tili

maktablarida ham o'zbek tilini o'qitishni majburiy qiladi. Quyidagi qonunlar va me'yoriy hujjatlar bu jarayonni tartibga soladi:

- "Davlat tili to'g'risida"gi qonun (1989-yil, 1995-yilda qayta tahrirlangan): Ushbu qonun davlat tili sifatida o'zbek tilining qo'llanilishi va o'qitilishini belgilaydi. Unda davlat tili bilish fuqarolar uchun muhim ekanligi ta'kidlanadi.

- "Ta'lim to'g'risida"gi qonun (2020-yil): Ushbu qonun umumiy o'rta ta'lim muassasalarida davlat tilini o'qitishni majburiy deb hisoblaydi va o'quv dasturlarini standartlashtirishni ko'zda tutadi.

- O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari va Xalq ta'limi vazirligining yo'riqnomalar: Ular o'zbek tili darslarining soatlari, metodikasi va o'qituvchilar malakasiga qo'yiladigan talablarni belgilaydi.

Rus tili maktablarida o'zbek tili o'qitish tizimi

Rus tili maktablarida ta'lim asosan rus tilida olib boriladi, ammo o'zbek tili majburiy fan sifatida o'quv dasturiga kiritilgan. Quyida bu jarayonning asosiy jihatlari keltiriladi:

O'quv dasturi va darslar tuzilishi

- O'zbek tili darslari: O'zbek tili 1-sinfdan boshlab o'qitiladi. Darslar haftasiga 2-4 soat atrofida bo'lib, o'quvchilarning yoshiga va til bilish darajasiga qarab tashkil qilinadi.

- O'quv maqsadlari: O'zbek tili darslari o'quvchilarga quyidagi ko'nikmalarni berishga qaratilgan:

- O'zbek tilida so'zlashuv va muloqot qilish;
- Grammatika va imlo qoidalarini o'rganish;
- O'zbek adabiyoti va madaniyati bilan tanishish;
- Yozma va og'zaki nutqni rivojlantirish.

- Fanlar integratsiyasi: Ba'zi fanlar, masalan, O'zbekiston tarixi, geografiyasi yoki adabiyoti, o'zbek tilida o'qitilishi mumkin, bu o'quvchilarning tilni amaliy qo'llash imkoniyatini oshiradi.

O'qitish metodikasi

- O'zbek tili xorijiy til sifatida (O'TXO): Ko'plab rus tilidagi maktablarda o'quvchilar o'zbek tilini ona tili sifatida emas, balki ikkinchi yoki xorijiy til sifatida o'rganishadi. Shu sababli, o'qituvchilar zamonaviy metodikalardan, masalan, kommunikativ yondashuvdan foydalanadilar.

- Interaktiv usullar: So'nggi yillarda o'zbek tili darslarida multimedia vositalari, o'yinlar va guruh ishlari kabi interaktiv usullar qo'llanilmoqda.

- Daraja bo'yicha o'qitish: Ba'zi maktablarda o'quvchilarning til bilish darajasiga qarab guruhlariga bo'linadi, bu o'qitish samaradorligini oshiradi.

Darsliklar va resurslar

- O'zbek tili darsliklari Xalq ta'limi vazirligi tomonidan tasdiqlanadi. Ular rus tilidagi maktab o'quvchilarining ehtiyojlariga moslashtirilgan bo'lib, o'zbek tilini oson va qiziqarli tarzda o'rganishga yordam beradi.

- Qo'shimcha resurslar sifatida audiomateriallar, videodarslar va onlayn platformalar (masalan, "Ziyonet" tizimi) ishlatiladi.

Amaliyotdagi holat

Rus tili maktablarida o'zbek tili o'qitilishi amaliyotda bir qator muvaffaqiyatlar va qiyinchiliklar bilan kechmoqda:

Muvaffaqiyatlar

- Til bilish darajasining oshishi: Ko'plab o'quvchilar o'zbek tilida asosiy muloqot ko'nikmalariga ega bo'lmoqda, bu ularning kundalik hayotda va kelajakdagi kasbiy faoliyatida foydali.

- Madaniy integratsiya: O'zbek tili va adabiyoti orqali o'quvchilar O'zbekistonning boy madaniyati va tarixi bilan yaqindan tanishadi.

- Davlat imtihonlari: Oliy ta'lim muassasalariga kirish imtihonlarida o'zbek tili bilish talab qilinadi, shuning uchun rus tilidagi maktab o'quvchilari bu imtihonlarga tayyorlanish imkoniyatiga ega.

Qiyinchiliklar

- Til muhiti: Rus tilidagi maktab o'quvchilarining ko'pchiligi o'zbek tilida kam muloqot qiladi, chunki ularning kundalik hayotida rus tili dominant. Bu tilni amaliy o'zlashtirishni qiyinlashtiradi.

- O'qituvchilar malakasi: Ba'zi maktablarda o'zbek tili o'qituvchilarining malakasi yoki metodik tayyorgarligi yetarli bo'lmashligi mumkin. Bu darslarning samaradorligiga ta'sir qiladi.

- O'quvchilarning motivatsiyasi: Ba'zi o'quvchilar va ularning ota-onalari o'zbek tilini o'rganishning amaliy foydasiga shubha qilishlari mumkin, ayniqsa, agar ular rus tilida ishlash yoki xorijda yashashni rejalashtirsa.

- Resurslar yetishmasligi: Ayrim maktablarda zamonaviy darsliklar, interaktiv vositalar yoki malakali o'qituvchilar yetishmasligi qayd etiladi.

Ijtimoiy va madaniy kontekst

Rus tili maktablarida o'zbek tili o'qitilishi nafaqat ta'lim masalasi, balki ijtimoiy integratsiya va milliy o'zlikni mustahkamlashning muhim qismidir. O'zbekiston ko'p millatli davlat bo'lib, rus tilidagi maktablar asosan rus tilida so'zlashuvchi yoki rus madaniyatiga yaqin oilalar farzandlari uchun mo'ljallangan. Shu bilan birga, davlat tili sifatida o'zbek tili bilish barcha fuqarolar uchun muhim hisoblanadi, chunki u:

- Davlat idoralarida ishlash va hujjatlar bilan ishlashda talab qilinadi;
- Mamlakat ichidagi ijtimoiy muloqotni osonlashtiradi;
- Milliy madaniyat va tarix bilan bog'liqlikni mustahkamlaydi.

So'nggi yillarda O'zbekiston hukumati davlat tilini targ'ib qilish va uni o'qitish sifatini oshirish bo'yicha qator chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda. Masalan, o'zbek tilini xorijiy til sifatida o'qitish bo'yicha maxsus metodikalar ishlab chiqilmoqda, o'qituvchilar uchun malaka oshirish kurslari tashkil etilmoqda.

Takliflar va kelajakdagi istiqbollar

O'zbek tili o'qitilishini yanada samarali qilish uchun quyidagi takliflar mavjud:

- O'qituvchilar tayyorgarligini kuchaytirish: O'zbek tili o'qituvchilarini zamonaviy metodikalar bo'yicha o'qitish va ularning malakasini doimiy ravishda oshirish.
- Interaktiv resurslar: Onlayn platformalar, mobil ilovalar va interaktiv darsliklar orqali o'zbek tilini o'rganishni qiziqarli qilish.

- Amaliy muhit yaratish: O'quvchilar uchun o'zbek tilida muloqot qilish imkoniyatlarini ko'paytirish, masalan, til klublari, madaniy tadbirlar yoki o'zbek tilidagi loyihalar orqali.

- Ota-onalar bilan ishlash: O'zbek tilini o'rganishning ahamiyatini ota-onalarga tushuntirish va ularni bu jarayonga jalb qilish.

Xulosa

Rus tili maktablarida davlat tilini o'qitish nafaqat til bilimi balki fuqarolik ongini shakllantirish jarayonidir. Ushbu sohada amalga oshirilayotgan o'zgarishlar til siyosatining muvaffaqiyati uchun muhim omil hisoblanadi. Interfaol, integratsiyalashgan va madaniyatga asoslangan metodikalar dars sifatini oshiradi.

Rus tili maktablari uchun maxsus ishlab chiqilgan, kontekstga asoslangan darslik va qo'llanmalarni yaratish;

O'zbek tili o'qituvchilari uchun CLIL, STEAM va lingvokulturologik yondashuvlar bo'yicha malaka oshirish kurslarini joriy etish;

Darslarda o'yinli metodlar, multimediali topshiriqlar, mobil ilovalarni keng qo'llash;

Til o'rganishga ijtimoiy tarmoqlar, chat-botlar va ovozli platformalar orqali innovatsion yondashuvlarni integratsiyalash;

Ota-onalar va jamiyatning davlat tilini o'rganishga bo'lgan ijobiy munosabatini mustahkamlash bo'yicha targ'ibot ishlari olib borish.

ADABIYOTLAR.

1. Rus tili va nutq madaniyati / I. A. Dolbina, T. A. Karpinets, O.A. Saltakova; Kuzbas davlat texnika universiteti, 2011 .-- 63s.
2. XX asr oxiridagi rus tili. V.L. Vorontsova va boshqalar - M.: Rus madaniyatining tillari, 2009. - 478 b.
3. Zamonaviy rus tili. Darslik. Valgina N.S., Rosenthal D.E., Fomina M.I., 2002.nashr, 528s. 6. М.Р.Львов. Словарик синонимов и антонимов русского языка. 1-4 классы". 2006.

4. М.Р.Львов “Учусь различать слова и их значения: Словарик многозначных слов, тематических групп слов, омонимов, паронимов, синонимов, антонимов”. 2003
5. Rus tili madaniyati. (Darslik) Maslov V.G., 2010 - 160 b.
6. Rus tili va nutq madaniyati: Oliy o'quv yurtlari uchun darslik. L.A. Vvedenskaya, L.G. Pavlova, E.Yu. Kashaeva, Rostov n / a: "Feniks" nashriyoti, 2001. - 544 b.